

<https://doi.org/10.28925/2412-124X.2025.14.6>

УДК 37.016:2(477.8)

Юрій Клоновський

<https://orcid.org/0009-0002-0495-5587>

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, 58002, Чернівці, Україна
klonovskyi.yurii@chnu.edu.ua

ХРИСТИЯНСЬКА ОСВІТА В ГАЛИЧИНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕОДОРА ЦЕКЛЕРА

У статті висвітлено постать Теодора Цеклера (1867–1949) як організатора та педагога протестантського шкільництва в Галичині наприкінці XIX – у першій половині XX ст. Метою дослідження є історико-педагогічне осмислення внеску Цеклера в розвиток християнської освіти, виявлення основних засад його педагогічної концепції та аналіз діяльності євангельських освітніх закладів у Станиславові. У процесі роботи застосовано якісні та кількісні методи: історико-педагогічний, біографічний, порівняльно-історичний, герменевтичний аналіз текстів, а також елементи статистичного опрацювання архівних матеріалів.

У результаті дослідження встановлено, що педагогічна концепція Цеклера ґрунтувалася на єдності віри, розуму й морального обов'язку, на принципі виховання через працю та служіння ближньому. Запроваджена ним освітня модель поєднувала гуманістичні й духовно-етичні цінності, сприяючи формуванню цілісної особистості, здатної до самодисципліни, відповідальності та громадянської активності. Виявлено, що євангельська гімназія в Станиславові виконувала функції не лише навчального закладу, а й культурно-просвітницького осередку, який інтегрував у собі міжконфесійні й міжетнічні впливи. Зроблено висновок, що педагогічна спадщина Теодора Цеклера є важливою складовою розвитку християнського гуманізму в освіті Галичини і зберігає актуальність у контексті сучасних пошуків духовно-ціннісних орієнтирів української школи.

Ключові слова: Галичина, моральне виховання, педагогіка служіння, педагогічна концепція, протестантське шкільництво, Теодор Цеклер, християнська освіта.

Вступ.

Ступінь наукової розробленості. За останнє десятиліття помітно зросла увага до історії освіти Галичини та конфесійних вимірів шкільництва. Німецькомовні й польськомовні студії з історії освітньої системи Галичини кінця XIX – початку XX ст. уточнюють нормативно-правові засади та соціокультурні контексти, у яких функціонували конфесійні школи, окреслюють структурні параметри закладів освіти, мовну політику та соціальний склад учнівства. Ці праці формують необхідне тло для аналізу протестантського сегмента, зокрема німецькомовних освітніх ініціатив у містах Східної Галичини. Дослідженню окремих аспектів освітньої діяльності Теодора Цеклера присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців: В. Полека (1999), О. Руди (2023, 2024), П. Сіреджука (2008), Ю. Клоновського (2024), а також О. Wagner (1986), E. Zöckler (2010), I. Röskau-Rydel (2021, 2024), W. Lempp (1965), E. Alabrudzińska (1999, 2024).

Водночас бракує цілісного історико-педагогічного дослідження, зосередженого саме на педагогічній концепції, організаційних стратегіях та соціально-педагогічному вимірі діяльності Теодора Цеклера як засновника протестантських навчальних інституцій у Станиславові. У цьому контексті новизна статті полягає в інтерпретації його освітньо-опікунської діяльності

крізь призму сучасної християнської педагогіки і визначенні практичного потенціалу його ідей для формування цінностей служіння, милосердя та міжконфесійного діалогу в сучасному вихованні молоді.

Наукова новизна пропонованої статті полягає у: (1) введенні до обігу та аналітичному синтезі розпорошених німецькомовних і польськомовних джерел міжвоєнного періоду; (2) фокусі на педагогічній моделі (навчальні плани, методика, виховні практики, співпраця «школа – родина – громада»), а не лише на інституційній історії; (3) співвіднесенні локального досвіду Станиславова з європейськими освітніми трендами доби – гуманістичною, соціально-етичною та громадянсько-виховною парадигмами.

Мета дослідження – історико-педагогічне осмислення внеску Теодора Цеклера у формування протестантського шкільництва в Галичині на зламі XIX–XX ст. через аналіз його педагогічної концепції, організаційних практик, навчально-виховних інновацій та їхнього впливу на міське освітнє середовище Станиславова.

Таким чином, дослідження має на меті узагальнити основні риси педагогічної спадщини Теодора Цеклера як представника протестантської освітньої традиції Галичини, виокремити її європейські орієнтири та окреслити значення для сучасної християнської педагогіки.

Методологічну основу дослідження становлять історико-педагогічний і біографічний підходи, методи порівняльного аналізу, контент-аналізу архівних матеріалів та педагогічних текстів. Джерельну базу утворюють документи з українських та європейських архівів (ЦДІАЛ, ДАІФО, Bundesarchiv, Landeskirchliches Archiv Hannover), періодичні видання початку XX ст., мемуари, звіти установ та листування Цеклера.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні якісних та кількісних методів аналізу. До якісних належать історико-педагогічний, біографічний, герменевтичний та порівняльно-історичний методи, що дало змогу відтворити контекст діяльності Теодора Цеклера, інтерпретувати його педагогічні тексти, листи, звіти й визначити місце його школи у системі освіти Галичини. Кількісні методи включали елементи статистичного аналізу: підрахунок кількості учнів, викладачів, предметів, років функціонування школи, а також частотний аналіз педагогічних понять («віра», «праця», «дисципліна», «служіння»), що зустрічаються у джерелах.

Теоретичне й практичне значення дослідження. Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні змісту та структурних характеристик християнської (насамперед протестантської) освіти в Галичині кінця XIX – першої половини XX ст. на матеріалі освітньо-опікунської діяльності Теодора Цеклера. На основі аналізу його праць, організаційних ініціатив та інституційного досвіду окреслено цілісне бачення «педагогіки служіння», що поєднує навчання, виховання й соціальну опіку, а також показано її зв'язок із європейськими тенденціями розвитку християнської освіти. Отримані результати поглиблюють уявлення про конфесійний сегмент шкільництва в Галичині та можуть бути використані в подальших дослідженнях з історії християнської педагогіки, у порівняльних студіях, а також під час укладання спеціальних курсів і навчальних посібників з історії освіти Галичини.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування висвітлених ідей у сучасній освітній практиці. Ідея «педагогіки служіння», реалізована Цеклером у поєднанні шкільної, опікунської й благодійної діяльності, може бути інтегрована в освітні програми закладів загальної середньої та християнської освіти через курси християнської етики, громадянської освіти, соціального волонтерства, спрямовані на формування в молоді милосердя, відповідальності за ближнього та чутливості до потреб соціально вразливих груп. Організаційні стратегії Цеклера (партнерство «школа – родина – громада», опора на батьківські й парафіяльні спільноти, поєднання навчання з опікунськими практиками) можуть слугувати зразком для проектування шкільних програм співпраці з сім'єю та місцевою громадою, створення центрів соціально-педагогічної підтримки при закладах

освіти. Акцент на постаті вчителя-наставника, який поєднує фахову компетентність із високою моральною відповідальністю, є орієнтиром для сучасних програм підготовки й післядипломного розвитку педагогічних кадрів; матеріали дослідження можуть бути використані під час розроблення робочих програм спецкурсів, тренінгових модулів для педагогів і лідерів молодіжних та громадських ініціатив, а також у роботі з дітьми й молоддю в умовах воєнних травм і соціальної вразливості.

Результати дослідження. Формування протестантського шкільництва в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. відбувалося в умовах складного поєднання соціально-політичних, національно-культурних і релігійних процесів. Галичина, що після 1772 р. увійшла до складу Австрійської (згодом Австро-Угорської) монархії, стала територією багатоконфесійного співіснування, де поруч із католицизмом, греко-католицизмом та юдаїзмом розвивалися і протестантські громади. Освітня політика держави, започаткована ще реформами Марії-Терезії та Йосифа II, ґрунтувалася на принципах освіченого абсолютизму, який визнавав необхідність освіти для всіх станів, незалежно від конфесійної належності. Це створило передумови для організації шкільництва протестантських громад, що прагнули поєднати віросповідне виховання з модерними освітніми стандартами (Almasy, 2024, S. 134).

У другій половині XIX ст. в межах Австро-Угорщини спостерігалася тенденція до лібералізації релігійного життя. Після ухвалення «Grundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger» (Основний закон про загальні права громадян) (1867) протестантські громади отримали право на власні школи, пасторські семінарії, дитячі притулки та культурні товариства. У Галичині, попри чисельну перевагу католиків і греко-католиків, діяло кілька осередків німецькомовних протестантів – переважно лютеран (Augsburgische Konfession) та реформатів (Helvetische Konfession), що прибули сюди внаслідок колонізаційних процесів кінця XVIII ст. Їхні громади концентрувалися у Львові, Бродах, Дрогобичі, Станиславові, Чернівцях. Вони мали власні храми, парафіяльні школи, культурні товариства та бібліотеки (Grundgesetz über, 1867).

Особливу роль у розвитку освітньої діяльності протестантів відігравали пастори та вчителі, які отримали освіту в німецьких університетах і прагнули адаптувати ідеї європейської педагогіки до місцевого контексту. Галицьке шкільництво загалом зазнало впливу педагогічних концепцій Йоганна Генріха Песталоцці, Адольфа Дістервега, Фрідріха Гербарта, Пауля Наторпа, які акцентували увагу на гармонійному розвитку особистості, моральному вихованні й соціальній відповідальності. Протестантська педагогіка, зокрема в німецькому середовищі, розглядала школу як простір формування характеру, дисципліни, працьовитості та морального самоконтролю – рис, які мали забезпечити стійкість особистості в мінливому суспільному світі (Moore, 2019, S. 351).

Наприкінці XIX ст. протестантські громади Галичини почали усвідомлювати необхідність заснування повноцінних навчальних закладів середнього типу, здатних забезпечити своїх дітей освітою, що поєднувала б релігійне виховання з науковою підготовкою. Саме в цей період на історичну арену вийшов Теодор Цеклер, представник німецької освітньої традиції, який після навчання в Німеччині прибув до Станиславова. Його діяльність припала на активізацію протестантського шкільного руху, який прагнув закріпити власну освітню присутність у багатоконфесійному просторі регіону (Клоновський, 2024, с. 88).

У Станиславові на той час існували кілька навчальних закладів, керованих католицькими орденами, а також державна гімназія, що мала польську мову викладання. Протестантська громада, порівняно нечисленна, відчувала потребу в заснуванні власної школи, яка б виховувала молодь у дусі християнської моралі, працьовитості та громадянської відповідальності. Поява таких закладів стала можливою завдяки підтримці німецьких культурно-освітніх організацій, зокрема Gustav-Adolf-Verein, що фінансували діяльність

пасторів і вчителів, забезпечували навчальні матеріали, підручники та стипендії для учнів (Alabrudzińska, 2024, S. 260).

На рубежі століть (1890–1914 pp.) у Галичині спостерігалось поживлення протестантської ініціативи в освітній сфері. Відкривалися приватні школи, курси для вчителів, недільні школи для дітей різних конфесій, біблійні гуртки. Особливістю цих закладів було поєднання високих освітніх стандартів із виховними принципами, що спиралися на моральні цінності й дисципліну. Саме тоді педагогічна концепція Теодора Цеклера, зорієнтована на «виховання через працю і віру», набула практичного втілення в освітньому середовищі Станиславова.

Після Першої світової війни, коли Галичина опинилася в межах Другої Речі Посполитої, протестантське шкільництво зіштовхнулося з новими викликами. Польська освітня політика підтримувала католицький напрямок і мала асиміляційні тенденції щодо меншин. Проте навіть за цих умов громади намагалися зберегти власну шкільну автономію. Завдяки організаторським здібностям Цеклера та підтримці місцевої протестантської церкви в Станиславові вдалося створити навчальний заклад, який став осередком євангельської педагогіки, міжконфесійного діалогу та культурного порозуміння.

Таким чином, історичний контекст формування протестантського шкільництва в Галичині засвідчує, що діяльність Теодора Цеклера розвивалася в межах ширших процесів – модернізації освіти, духовного відродження протестантських громад і прагнення інтегрувати європейські педагогічні ідеї в місцеву систему виховання. Саме в цих умовах закладалися основи нової освітньої парадигми, яка поєднувала віру й знання, індивідуальну відповідальність і громадянське служіння, релігійність і соціальну активність.

Постать Теодора Цеклера (нім. *Theodor Zöckler*, 1867–1949) посідає особливе місце в історії освіти Галичини, оскільки його педагогічна діяльність поєднала європейську освітню традицію, християнську етику та соціальну відповідальність. Він належав до покоління німецьких інтелектуалів кінця XIX століття, для яких педагогіка була не лише професією, а й формою духовного служіння суспільству.

Теодор Цеклер народився 1867 р. у Грайфсвальді в родині відомого богослова Отто Цеклера – професора систематичного богослов'я в Ерлангенському університеті, який мав значний вплив на формування релігійно-гуманістичного світогляду сина. Теодор навчався спершу у гімназії в Баварії, а згодом студіював богослов'я, філософію та педагогіку в університетах Ерлангена і Лейпцига, де здобув ґрунтовну класичну освіту. Його світогляд формувався під впливом педагогічної антропології Іммануїла Канта, соціальної етики Пауля Наторпа, ідей Йоганна Фрідріха Гербарта та педагогічної спадщини Фрідріха Дістервега. Після завершення навчання Цеклер деякий час працював у навчальних закладах Німеччини, де перейняв практику поєднання релігійної моралі з науковим знанням і громадянським вихованням. Водночас у нього формувалося переконання, що освіта повинна служити не лише церкві чи державі, а передусім людині – її духовному зростанню, свободі мислення й відповідальності (Kłańska, 1999, S. 105).

Наприкінці XIX ст. Цеклер отримав запрошення від німецько-євангельської громади у Станиславові (тепер Івано-Франківськ), яка потребувала висококваліфікованого педагога для керівництва місцевими школами. Прибувши сюди в 1891 р., він розпочав активну освітню, пасторську та організаційну роботу. Його прихід ознаменував новий етап у розвитку протестантського шкільництва Галичини, оскільки Цеклер зумів поєднати релігійно-моральні цінності з європейськими педагогічними стандартами.

Від перших років діяльності він домагався створення системного навчального процесу, який би охоплював не лише дітей протестантів, а й представників інших конфесій – католиків, українців – греко-католиків, юдеїв. Його метою було формування у школі атмосфери міжнаціональної та міжконфесійної злагоди, що ґрунтувалася на принципах взаємоповаги,

дисципліни та моральної відповідальності. Такий підхід свідчить про те, що Цеклер мислив не лише як педагог-конфесіоналіст, а як просвітник загальнолюдського масштабу.

Найважливішим напрямом його діяльності стало заснування протестантської гімназії у Станиславові, яка функціонувала з початку XX ст. Заклад мав статус приватної школи, підпорядкованої церковній громаді, однак навчальні програми та методика викладання відповідали державним освітнім вимогам Австро-Угорщини. У гімназії викладалися гуманітарні та природничі дисципліни, релігія, іноземні мови, історія культури (Чорній, 2024, с. 1320).

Таблиця 1

Структура євангельських закладів Теодора Цеклера у Станиславові (початок XX ст.)

ГРУПА	НАЗВА / ПІДРОЗДІЛ	ТИП ЗАКЛАДУ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ	НАЗВА ЗАКЛАДУ
А. Опікунські заклади (дияконат «Sarepta»)	Ясла для немовлят	Догляд за дітьми раннього віку	—
	Відділення для дітей дошкільного віку	Опіка і підготовка до школи	«Sarepta»
	Відділення для хлопчиків (7-12 р.)	Початкова освіта, виховання	«Ebenezer»
	Відділення для дівчат (7-12 р.)	Початкова освіта, виховання	«Betesda»
	Відділення для дітей з інвалідністю	Спеціальна освіта, реабілітація	«Zoar»
	Притулок для дорослих, немічних і старших	Соціальна опіка	«Sunem»
В. Виховні заклади (бурси, гуртожитки)	Бурса для учениць середніх шкіл	Проживання і виховання	«Him»
	Бурса для учениць народних шкіл	Проживання для учениць гімназії та нар. шкіл	«Betanja»
	Бурса для молодших учнів гімназії	Проживання та опіка	«Martynum»
	Бурса для старших учнів гімназії	Проживання	«Wartburg»
	Бурса для учнів народних шкіл	Проживання для хлопців і дівчат	«Nazaret»
	Реміснична бурса	Професійна підготовка (ремесла)	«Friedenshort»
	Реміснична бурса (II)	Продовження / розширення	«Nazaret II»
С. Освітньо-релігійні інституції для дорослих	Дияконат	Підготовка сестер-доглядальниць і виховательок	—
	Богословська семінарія	Освіта кандидатів євангельського богослов'я	—
Д. Адміністративно-господарські відділи	Канцелярія і каса	Адміністративне управління	—
	Книгозбірня	Бібліотека та архів	—
	Головна кухня і персональна кухня	Забезпечення харчування	—
	Склад (магазин)	Господарське забезпечення	—
	Господарство та сади	Самозабезпечення установ	—
	Навчальні майстерні / фабрика	Практичне навчання, виробництво	«Vis»

Складено автором особисто

Т. Цеклер наполягав, щоб навчальний процес базувався на індивідуалізованому підході до учня, розвитку його мислення, мовлення, пам'яті та морального самоконтролю. У вихованні він наголошував на тристоронній єдності знання, віри й дії, що відображало його як богословські, так і педагогічні переконання. Особливістю його системи було поєднання навчання з громадською практикою: учні залучалися до благодійних ініціатив, допомоги нужденним, участі в культурних подіях міста. Таким чином, Цеклер реалізував принцип «виховання через служіння», притаманний протестантській етиці, але переосмислений у педагогічному вимірі (Руда, 2023, с. 25).

Т. Цеклер активно займався і методичною роботою. Він укладав навчальні посібники, адаптовані до мовного та культурного середовища Галичини, редагував переклади німецьких педагогічних текстів, організовував курси для вчителів протестантських і змішаних шкіл, де знайомив педагогів із новітніми європейськими методиками навчання.

Його педагогічна концепція базувалася на кількох ключових принципах:

1. *Християнська мораль як основа освіти* – виховання духовної зрілості, внутрішньої дисципліни, поваги до гідності кожної людини.

2. *Праця як виховний чинник* – розвиток самостійності, наполегливості, відповідальності через практичну діяльність.

3. *Єдність знання і характеру* – освіта не повинна обмежуватися засвоєнням фактів, а має формувати особистість, здатну діяти за власними переконаннями.

4. *Міжконфесійна відкритість* – школа як простір порозуміння, де виховується повага до іншої віри й культури.

Такі засади зближують його з ідеями німецького неогуманізму, який прагнув виховати в учнях не лише освіченість, а й моральну гідність.

Завдяки зусиллям Т. Цеклера протестантська гімназія у Станиславові стала одним із провідних освітніх осередків регіону, куди вступали діти різних національностей. Цеклер підтримував зв'язки з освітніми центрами Німеччини та Австрії, звідки надходили книжки, методичні матеріали, наукові журнали. Школа мала бібліотеку, яка слугувала культурним осередком міста. Під його керівництвом сформувалося покоління учнів, що виявили себе як освічені, дисципліновані, морально стійкі громадяни. Цеклер виховував у молоді почуття обов'язку перед суспільством і Богом, що робило його школу зразком морально спрямованої освіти.

Після Першої світової війни та політичних змін у регіоні Цеклер продовжив педагогічну роботу, долаючи фінансові труднощі, цензурні обмеження та виклики полонізації. Навіть у цих умовах він залишався символом освітнього служіння, зберігаючи вірність своєму переконанню, що школа має бути «осередком духовної сили народу» (Alabrudzińska, 1999, S. 168).

Педагогічна концепція Теодора Цеклера формувалася на перетині європейської гуманістичної думки, протестантської етики та реалій освітнього життя Галичини кінця XIX – першої половини XX ст. Її головною метою було виховання людини, здатної до духовної самодисципліни, інтелектуальної зрілості та соціальної відповідальності. У своїй освітній практиці Цеклер розглядав школу як простір цілісного формування особистості, де знання, віра і мораль взаємопов'язані та взаємодоповнюють одне одного.

Основою світогляду Цеклера була гуманістична антропологія, у центрі якої стоїть особистість як образ Божий і водночас активний суб'єкт пізнання. Людина, за його переконанням, покликана розвивати дані їй Богом духовні й розумові здібності, служачи добру спільноти. Таке бачення близьке до ідей Йоганна Фрідріха Гербарта, який вважав виховання процесом формування моральної волі через свідоме засвоєння цінностей. Цеклер, однак, доповнює гербартівську модель духовним виміром: моральна воля не може існувати без внутрішньої віри, що дає людині опору для вільного й відповідального вибору.

Педагог розглядав школу як «майстерню характерів», у якій учень має не просто отримувати знання, а навчитися жити за принципом істини, любові та праці. Виховання, на його думку, є тривалим процесом внутрішнього дозрівання особистості та формуванням цілісної духовної культури (Bericht, 1912, S. 7).

Центральним елементом освітньої моделі Т. Цеклера була праця як виховний чинник. Праця для нього не лише економічна необхідність, а форма духовного самовираження й шлях до самодисципліни. Цей підхід перегукується з протестантською етикою Макса Вебера, але в педагогіці Цеклера він набуває практичного змісту: учень повинен не просто вивчати, а вчитися діяти відповідально, наполегливо, чесно.

Тому в навчальних планах протестантської гімназії особливе місце відводилося практичним і громадським дисциплінам: ручній праці, музиці, історії культури, участі в благодійних акціях. Через активність у шкільному та міському житті учні набували досвіду взаємопідтримки й служіння. Праця, за Цеклером, є основою формування характеру, вона виховує в людині терпіння, відповідальність і готовність до співпраці – саме ті риси, які потрібні для сталого суспільства (ДАІФО, Оп.1, Спр.12).

Однією з провідних педагогічних категорій у системі Т. Цеклера є характер. Він розумів виховання як творення внутрішньої цілісності людини, у якій розум, воля й емоції перебувають у гармонії. Цеклер вважав дисципліну не зовнішнім примусом, а внутрішнім порядком душі. «Той, хто вміє керувати собою, уже набув найвищої свободи», – писав він у одному зі своїх педагогічних листів (Zöckler, 1938, S. 154).

Цеклер вважав, що школа повинна бути малою спільнотою, у якій діти навчаються співжити, допомагати й поважати одне одного. У цьому виявляється його спорідненість із соціально-педагогічною традицією початку ХХ ст. Його школа в Станиславові мала власні форми самоврядування, учнівські ради, гуртки, літературні вечори, музичні колективи. Це сприяло формуванню в учнів почуття відповідальності, ініціативності й солідарності.

Розвиток протестантського шкільництва у Станиславові наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. був тісно пов'язаний з діяльністю Теодора Цеклера, який перетворив локальну євангельську громаду на осередок християнсько-гуманістичної освіти. Його зусилля спрямовувалися на створення школи нового типу – навчально-виховного середовища, де поєднувалися дисципліна, віра, інтелектуальний розвиток і соціальне служіння. Ідея відкриття протестантської школи у Станиславові визрівала в середовищі місцевої громади ще з 1880-х рр., однак її реалізація стала можливою лише після прибуття Теодора Цеклера у 1891 р. Завдяки його організаторським здібностям, підтримці парафіян і німецьких культурно-освітніх товариств (Gustav-Adolf-Verein, Evangelischer Verein für innere Mission) було засновано євангельську парафіяльну школу, яка згодом переросла у гімназію з повним навчальним циклом (ЦДІАЛУ, Оп.2, Спр. 3132).

Перші приміщення школи розташовувалися в будинку євангельського приходу. Навчання велося німецькою мовою, проте з урахуванням багатокультурного складу міста частина предметів (історія, географія, природознавство) згодом викладалася польською або українською. Така мовна гнучкість відображала прагнення Цеклера зробити школу відкритою для різних національних груп.

Євангельська гімназія у Станиславові складалася з чотирьох нижчих і трьох вищих класів, що відповідало загальній моделі австрійських середніх шкіл. Навчальний рік тривав з вересня до липня і складався з двох семестрів, по завершенні кожного проходилися іспити.

До обов'язкових дисциплін належали: релігія, німецька, польська та латинська мови, історія, географія, математика, фізика, природознавство, спів, музика, ручна праця, гімнастика (LkAH, S. 15). Т. Цеклер наполягав на всебічному розвитку учня, уникаючи вузької спеціалізації. Він запровадив практику щоденних коротких морально-виховних бесід перед початком

занять, що мали формувати у дітей почуття обов'язку, відповідальності та вдячності. Особливе місце відводилося урокам Біблії, які не зводилися до катехізисного вивчення, а трактувалися як морально-етичний діалог між учителем і учнями. Такий підхід мав на меті розвивати самостійне мислення і моральну рефлексію, а не механічне запам'ятовування догматів (Zöckler, 1911, S. 150).

Методика навчання, запроваджена Т. Цеклером, ґрунтувалася на принципах активного пізнання, співпраці та виховання через дію. Він відкидав схоластичний стиль викладання, що домінував у тогочасних школах, і надавав перевагу методу розуміння через досвід (*Erfahrung als Bildung*). У класах застосовувалися такі форми роботи, як: обговорення текстів (метод евристичної бесіди), самостійні учнівські доповіді, навчальні прогулянки й спостереження, ведення зошитів саморефлексії (щотижневі нотатки про власні досягнення) (Röskau-Rydel, 2021, S. 190).

Виховання доповнювалося системою практичних занять: учні старших класів допомагали молодшим, брали участь у благодійних акціях, музичних гуртках, театральних виставах. Таким чином формувалося відчуття спільноти та взаємопідтримки.

Варто підкреслити, що Т. Цеклер запровадив педагогічні конференції вчителів, де обговорювалися результати навчання, поведінкові проблеми учнів, шляхи вдосконалення методики. Ці зібрання стали прототипом сучасних методичних семінарів.

Цеклер послідовно інституалізував співпрацю з батьками як невід'ємну умову цілісного виховання. За його підходом, навчально-виховний процес набуває повноти лише за узгодження шкільних і домашніх виховних принципів; саме тому при гімназії функціонував «Батьківський круг» (*Elternverein*), що збирався двічі на рік для узгодження виховних завдань, матеріальної підтримки закладу та планування спільних заходів. Така модель ранньої батьківської участі з елементами співуправління й співвідповідальності – зменшувала «ціннісний дисонанс» між школою й домом, сприяла узгодженню норм поведінки та формувала в спільноти учнів стійкий морально-практичний габітус. У ширшому європейському контексті вона перегукується з тогочасними німецькими практиками *Elternbeirat* (Батьківська рада) і ідеями реформаторської педагогіки про партнерство виховних середовищ, але у Цеклера набуває виразного християнсько-гуманістичного профілю та соціально-діяконічного спрямування. Емпірично функціонування *Elternverein* фіксується у звітах і матеріалах гімназійного комітету, що деталізують періодичність зібрань, напрями залучення батьків і форми їхньої підтримки (Kaiser, 2014, S. 29).

Євангельська гімназія під керівництвом Т. Цеклера відігравала помітну роль у культурному просторі Станиславова. У стінах школи відбувалися публічні лекції, музичні концерти, виставки дитячих робіт, які відвідували мешканці міста різних конфесій. Таким чином, школа стала не лише освітнім, а й соціокультурним осередком, що сприяв налагодженню міжконфесійного діалогу (Руда, 2024, с. 8). Багато її випускників продовжували навчання у вищих школах Львова, Кракова, Відня, Берліна, ставали вчителями, священнослужителями, лікарями. Це свідчить про високий рівень підготовки, досягнутий завдяки педагогічним принципам Цеклера.

Організація протестантських навчальних закладів у Станиславові під керівництвом Теодора Цеклера стала взірцем поєднання духовності, гуманізму та педагогічної системності. Його школа втілювала ідею «моральної громади», де навчання і виховання взаємопов'язані з життям суспільства. У добу зростання секулярних тенденцій у міжвоєнній Європі Цеклер довів, що християнська освіта може бути сучасною, інтелектуально відкритою і соціально активною. Цей досвід не лише збагатив галицьке освітнє середовище, а й залишив тривалий слід у формуванні регіональної педагогічної культури (Röskau-Rydel, 2024, S. 492).

Педагогічна діяльність Цеклера у Станиславові виходила далеко за межі протестантської громади. Його школа виконувала соціально-освітню функцію, відкриваючи двері для дітей

різних конфесій та національностей – німців, поляків, українців, євреїв. Це створювало атмосферу міжконфесійного співіснування та толерантності, яка в умовах національних суперечностей Галичини мала особливе значення.

Завдяки його педагогічній системі шкільництво у Станиславові набуло рис європейської модерності – орієнтації на самостійне мислення, творчу працю, моральну відповідальність і практичне застосування знань. У цьому контексті Т. Цеклер став одним із тих діячів, хто зумів перенести досвід німецької гуманістичної освіти у східноєвропейський культурний простір, зберігаючи при цьому її духовну сутність.

Один із найвагоміших внесків Цеклера полягав у формуванні традиції морального виховання через освітній процес. Його підхід ґрунтувався на поєднанні трьох складників – знання, віри і праці, як умов формування цілісної особистості. Цей принцип знайшов відгук у педагогічному середовищі Галичини: багато вчителів, які працювали в державних і приватних школах, переймали його ідеї гуманізації освіти, значення морального авторитету педагога, культуру спілкування з учнями. У міжвоєнний період ці засади були помітні в педагогічних колах Львова, Тернополя, Коломиї, де освітяни посилювалися на «станиславівський досвід» як на зразок християнсько-громадянського виховання (Bericht, 1911, S. 6).

Теодор Цеклер підтримував зв'язки з німецькими та швейцарськими освітніми установами, передусім через пасторські мережі і товариства внутрішньої місії. Це сприяло поширенню інформації про галицький освітній досвід у колах європейської педагогічної спільноти. Його діяльність високо оцінювали протестантські організації, що бачили в ній зразок культурно-освітнього мосту між Заходом і Сходом Європи. Завдяки Цеклерові до Галичини надходили німецькі підручники, педагогічна література, періодика, які збагачували місцеве освітнє середовище. Його гімназія мала одну з найкращих бібліотек серед середніх шкіл Станиславова, де поєднувалися богословські, філософські та наукові видання (Bericht, 1929, S. 4).

Педагогічна спадщина Теодора Цеклера не обмежується історичним значенням. Вона зберігає актуальність для сучасної освіти, особливо в контексті пошуку ціннісно орієнтованих моделей навчання, заснованих на довірі, гуманності й духовності. Його підхід може бути застосований у сучасній школі як модель інтеграції морального виховання з інтелектуальним розвитком. У системі освіти, що часто схиляється до утилітаризму та прагматизму, досвід Цеклера нагадує про значення духовного виховання, етичного мислення й педагогічної любові.

Для української педагогіки ХХІ ст. його спадщина цінна тим, що демонструє, як малочисельна релігійна громада може створити потужний освітній осередок, орієнтований на загальнолюдські цінності та культурну відкритість.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що педагогічний проєкт Теодора Цеклера сформував у Галичині модерну конфесійну освіту з чітким гуманістичним профілем, де школа функціонувала як морально-інтелектуальна спільнота. Інституційні рішення Цеклера – поєднання академічної вимогливості з вихованням через працю, дисципліну та взаємоповагу – забезпечили перехід від вузькоконфесійної моделі до культурно-громадянського формату виховання, що сприяв соціальній інтеграції багатоконфесійного середовища. Теоретичний внесок роботи полягає в концептуалізації «християнського гуманізму» як рамки для інтерпретації протестантського шкільництва Східної Галичини й у демонстрації того, як локальні педагогічні практики взаємодіяли із загальноєвропейськими освітніми трендами початку ХХ ст. Практична значущість висновків полягає у можливості адаптації ціннісно-орієнтованих підходів (служіння, відповідальність, самостійність мислення) до сучасної шкільної політики та громадянської освіти.

Обмеження дослідження зумовлені фрагментарністю джерельної бази (особливо епістолярію та адміністративної документації міжвоєнного періоду), що потребує подальшого введення до наукового обігу.

Перспективи включають: (1) порівняльний аналіз протестантських, католицьких і греко-католицьких шкіл Галичини; (2) критичне видання та цифрову розмітку корпусу текстів Цеклера; (3) застосування просопографії, мережевого аналізу й GIS-картографії для реконструкції інституційних зв'язків і освітніх ландшафтів регіону. Отримані результати уточнюють місце протестантської освіти в європейській історії педагогіки та окреслюють продуктивні напрями її сучасної інтерпретації.

Список використаних джерел

1. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО, м. Івано-Франківськ). Ф. 289: *Приватна коєдукаційна гімназія євангелістської громади з німецькою мовою викладання у м. Станіслав Станіславського повіту Станіславського воєводства*. Оп. 1. Спр. 12.
2. Клоновський Ю. Виникнення та розвиток протестантського руху у Станіславівському воєводстві: монографія. Чернівці: Технодрук, 2024. 292 с.
3. Полек В. Т., Ступарик Б. М. Сторінки українсько-німецьких історико-культурних взаємин. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. 142 с.
4. Руда О. Організація та функціонування німецькомовних навчальних закладів у Галичині (1919-1939). *Wiekі Stare i Nowe*. 2024. Т. 18. № 23. С. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.31261/WSN.2023.23.13>
5. Руда О. Просвітницька діяльність Союзу Церков євангельсько-аугсбурзького та гельвецького визнання в міжвоєнній Галичині. *Новітня доба*. 2023. Вип. 11. С. 20-38. DOI: <https://doi.org/10.33402/nd.2023-11-20-38>
6. Сіреджук П. Соціально-економічне становище і культурне життя німецької меншини Східної Галичини (20–30-ті роки ХХ ст.). Тернопіль: Економічна думка, 2008. 752 с.
7. ЦДІАЛУ (Центральний державний історичний архів України у Львові). Ф. 179, Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів Оп. 2, Спр. 3132.
8. Чорний П. Галицькі німці: історія і пам'ять. *Народознавчі зошити*. 2024. № 5 (179). С. 1318–1336. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1318>
9. Alabrudzińska E. Kościoły ewangelickie na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika. 1999. 271 S.
10. Alabrudzińska E. Status and Prospects for Research on Relations of the Polish Protestant Church with Polish Civilian and Military Administration, in Connection with the Situation before and During the Polish September Campaign 1939. *Res Historica*. 2024. Vol. 58. P. 249 – 265. DOI: <https://doi.org/10.17951/rh.2024.58.249-265>
11. Almasy K. An Unintended Consequence: How the Modern Austrian School System Helped Set Up the Slovene Nation. *Austrian History Yearbook*. 2024. Vol. 55. P. 121-139. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0067237823000668>
12. *Bericht des Evangelischen Kinderheimes in Stanislaw über das XV. Anstaltsjahr vom 1. September 1910 bis 31. August 1911 nebst Auszug aus der Jahresrechnung pro 1910/11*. Stanislaw: Selbstverlag der Anstaltsleitung, 1911. Druck von And. Müller, Biala.
13. *Bericht des Evangelischen Kinderheimes in Stanislaw über das XVI. Anstaltsjahr*. Stanislaw: Selbstverlag der Anstaltsleitung, 1912.
14. *Bericht des Evangelischen Kinderheims und der mit ihm verbundenen Anstalten in Stanislaw über das Jahr 1934–1935*. Stanislaw: Evangelisches Kinderheim, 1935. 18 S.
15. *Bericht des Gymnasialausschusses aus Anlass des 10-jährigen Bestehens des Privatgymnasiums für Knaben und Mädchen mit deutscher Unterrichtssprache der Evangelischen Gemeinde in Stanislaw*. Stanislaw (Stanisławów), 1929. 12 S.
16. Grundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger. Staatsgrundgesetz vom 21. Dezember 1867, RGBl. Nr. 142/1867. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1867_142/ERV_1867_142.pdf (дата звернення: 13.11.2025).

17. Kaiser J.-Ch. Von der Armenpflege zur Diakonie: Wandlungen des Sozialprotestantismus von der Frühen Neuzeit zum „modernen“ 19. Jahrhundert. *Wirtschaft und Gemeinschaft: Konfessionelle und neureligiöse Gemeinnsinnsmodelle im 19. und 20. Jahrhundert* / Hrsg. S. Steinberg, W. Müller. Bielefeld: transcript Verlag, 2014. S. 25–34. DOI: <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839424063.25>
18. Kłańska M. Theodor Zöckler und die Galiziendeutschen. *Studia Germanica Posnaniensia*. 1999. Vol. 24. C.103–120. DOI: <https://doi.org/10.14746/sgp.1999.24.10>
19. Landeskirchliches Archiv Hannover (LkAH). Best. D 24. № 299: *Schreiben der Superintendentenstellvertretung für die evangelischen Gemeinden im Bereich der Westukraine an den Hauptverein der evangelischen Gustav-Adolf-Stiftung, Stanislaw, den 23. Januar 1919*.
20. Lempp W. Die Zöcklerschen Anstalten in Stanislaw. *Heimat Galizien. Ein Gedenkbuch* / zusammengestellt von J. Krämer. Stuttgart-Bad Cannstatt, 1965. 143–148 S.
21. Moore S. O. The professionalisation of teaching: teacher training and education reform in Austria, 1867–1914. *History of Education*. 2019. Vol. 48 (3). P. 336–355. DOI: <https://doi.org/10.1080/0046760X.2018.1506051>
22. Röskau-Rydel I. Niemieccy duchowni ewangeliccy w Stanisławowie w latach 1889–1916. Od działalności misjonarskiej wśród Żydów do pracy na rzecz diaspory ewangelickiej w Galicji. *Galicja. Studia i materiały*. 2024. T. 11. S. 488–497. DOI: <https://doi.org/10.15584/galisim.2024.11.22>
23. Röskau-Rydel I. Pfarrer Theodor Zöckler (1867–1949) und die Evangelische Kirche Augsburgischen und Helvetischen Bekenntnisses in der Zweiten Polnischen Republik 1918–1939. *Neuer Staat, neue Identität? Deutsch-polnisch-jüdische Biografien in Polen nach 1918* / hrsg. von M. Barełkowski, C. Schutte. Osnabrück: fibre, 2021. (Polono-Germanica; 12). S. 189–222.
24. Wagner O. Die evangelische Bewegung unter den Ukrainern (1924–1948). *Zwischen Völkern Staaten und Kirchen. Zur Geschichte des Protestantismus in Ostmitteleuropa* / O. Wagner. Berlin, Bonn: Westkreuz, 1986.
25. Zöckler E. *Geschichte der evangelischen Diaspora und der deutschen Minderheit in Galizien aus der Sicht Theodor Zöcklers* (Bd. 1, 2. überarb. Aufl.). Stuttgart, 2010.
26. Zöckler T. Die Evangelische Kirche Augsburgischen und Helvetischen Bekenntnisses in Polen. *Ekklesia*. Leipzig, 1938. Bd. 5. S. 147–156.
27. Zöckler T. Stanislaw. *Evangelisches Gemeindeblatt: Organ der Evang. Kirche A. u. H.B. in Polen*. Stanislaw. 1911. № 9. 150 p.

References

- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti (DAIFO). (n.d.). F. 289: *Pryvatna koedukatsiina himnaziia yevanhelistskoi hromady z nimetskoïu movoiu vykladannia u m. Stanislav Stanyslavskoho povitu Stanyslavskoho voievodstva. Op. 1. Spr. 12* [State Archives of Ivano-Frankivsk Oblast (DAIFO). Fund 289: Private co-educational gymnasium of the Evangelical community with German language of instruction in Stanislav Inventory 1, File 12].
- Klonovskyi, Yu. (2024). *Vynykennia ta rozvytok protestantskoho rukhu u Stanyslavivskomu voievodstvi: Monohrafiia* [The rise and development of the Protestant movement in the Stanisławów Voivodeship: A monograph]. Tekhnodruk.
- Poliek, V. T., & Stuparyk, B. M. (1999). *Storinky ukrainsko-nimetskykh istoryko-kulturnykh vzaiemyn* [Pages of Ukrainian-German historical and cultural relations]. Nova Zoria.
- Ruda, O. (2024). Orhanizatsiia ta funktsionuvannia nimets'komovnykh navchal'nykh zakladiv u Halychyni (1919–1939) [Organization and functioning of German-language educational institutions in Galicia (1919–1939)]. *Wieki Stare i Nowe*, 18 (23), 1–16. <https://doi.org/10.31261/WSN.2023.23.13>
- Ruda, O. (2023). Prosvitnyts'ka diial'nist' Soïuzu Tserkov yevanhel's'ko-auhsburz'koho ta hel'vets'koho vyznannia v mizhvoiennii Halychyni [Educational activity of the Union of Churches of the Augsburg and Helvetic Confessions in interwar Galicia]. *Novitnia doba*, 11, 20–38. <https://doi.org/10.33402/nd.2023-11-20-38>
- Siredzhuk, P. (2008). *Sotsialno-ekonomichne stanovyshche i kulturne zhyttia nimetskoï menshyny Skhidnoi Halychyny (20–30-ti roky XX st.)* [Socio-economic situation and cultural life of the German minority in Eastern Galicia (1920s–1930s)]. Ekonomichna dumka.

- Tsentrāl'nyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Lvovi (TsDIALU). (n.d.). F. 179, Kuratoriia Lvivs'koho shkil'noho okruhu, m. Lviv. Op. 2. Spr. 3132 [Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv. Fund 179... Inventory 2, File 3132].
- Chornii, P. (2024). Halyts'ki nimtsi: istoriia i pam'iat' [Galician Germans: History and memory]. *Narodoznavchi zoshyty*, 5 (179), 1318–1336. <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1318>
- Alabrudzińska, E. (1999). *Kościół ewangelickie na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Alabrudzińska, E. (2024). Status and prospects for research on relations of the Polish Protestant Church with Polish civilian and military administration, in connection with the situation before and during the Polish September Campaign 1939. *Res Historica*, 58, 249–265. <https://doi.org/10.17951/rh.2024.58.249-265>
- Almasy, K. (2024). An unintended consequence: How the modern Austrian school system helped set up the Slovene nation. *Austrian History Yearbook*, 55, 121–139. <https://doi.org/10.1017/S0067237823000668>
- Bericht des Evangelischen Kinderheimes in Stanislaw über das XV. Anstaltsjahr vom 1. September 1910 bis 31. August 1911 nebst Auszug aus der Jahresrechnung pro 1910/11.* (1911). Stanislaw: Selbstverlag der Anstaltsleitung. (Druck von And. Müller, Biala).
- Bericht des Evangelischen Kinderheimes in Stanislaw über das XVI. Anstaltsjahr* (1912). Stanislaw: Selbstverlag der Anstaltsleitung.
- Bericht des Evangelischen Kinderheims und der mit ihm verbundenen Anstalten in Stanislaw über das Jahr 1934–1935* (1935). Stanislaw: Evangelisches Kinderheim.
- Bericht des Gymnasialausschusses aus Anlass des 10-jährigen Bestehens des Privatgymnasiums für Knaben und Mädchen mit deutscher Unterrichtssprache der Evangelischen Gemeinde in Stanislaw* (1929). Stanislaw (Stanisławów).
- Grundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger (1867, December 21). (Staatsgrundgesetz vom 21. Dezember 1867, RGBl. Nr. 142/1867). https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1867_142/ERV_1867_142.pdf
- Kaiser, J.-Ch. (2014). Von der Armenpflege zur Diakonie: Wandlungen des Sozialprotestantismus von der Frühen Neuzeit zum „modernen“ 19. Jahrhundert. In S. Steinberg & W. Müller (Eds.), *Wirtschaft und Gemeinschaft: Konfessionelle und neuere religiöse Gemeinnsinnsmodelle im 19. und 20. Jahrhundert* (pp. 25–34). Bielefeld: transcript Verlag. <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839424063.25>
- Kłańska, M. (1999). Theodor Zöckler und die Galiziendeutschen. *Studia Germanica Posnaniensia*, 24, 103–120. <https://doi.org/10.14746/sgp.1999.24.10>
- Landeskirchliches Archiv Hannover (LkAH) (1919, January 23). *Schreiben der Superintendentenstellvertretung für die evangelischen Gemeinden im Bereich der Westukraine an den Hauptverein der evangelischen Gustav-Adolf-Stiftung. Best. D 24, Nr. 299* [Letter of the deputy superintendent's office... Collection D 24, no. 299].
- Lempp, W. (1965). *Die Zöcklerschen Anstalten in Stanislaw*. In J. Krämer (Ed.), *Heimat Galizien. Ein Gedenkbuch* (p. 143–148). Stuttgart-Bad Cannstatt.
- Moore, S. O. (2019). The professionalisation of teaching: Teacher training and education reform in Austria, 1867–1914. *History of Education*, 48 (3), 336–355. <https://doi.org/10.1080/0046760X.2018.1506051>
- Röskau-Rydel, I. (2024). Niemieccy duchowni ewangeliccy w Stanisławowie w latach 1889–1916. Od działalności misjonarskiej wśród Żydów do pracy na rzecz diaspory ewangelickiej w Galicji. *Galicja. Studia i materiały*, 11, 488–497. <https://doi.org/10.15584/galisim.2024.11.22>
- Röskau-Rydel, I. (2021). Pfarrer Theodor Zöckler (1867–1949) und die Evangelische Kirche Augsburgischen und Helvetischen Bekenntnisses in der Zweiten Polnischen Republik 1918–1939. In M. Barekowski & C. Schutte (Eds.), *Neuer Staat, neue Identität? Deutsch-polnisch-jüdische Biografien in Polen nach 1918* (Polono-Germanica, Vol. 12, pp. 189–222). Osnabrück: fibre.
- Wagner, O. (1986). *Die evangelische Bewegung unter den Ukrainern (1924–1948)*. In O. Wagner, *Zwischen Völkern, Staaten und Kirchen: Zur Geschichte des Protestantismus in Ostmitteleuropa* (pp. xx–xx). Westkreuz.
- Zöckler, E. (2010). *Geschichte der evangelischen Diaspora und der deutschen Minderheit in Galizien aus der Sicht Theodor Zöcklers* (Bd. 1, 2. überarb. Aufl.). Stuttgart.
- Zöckler, T. (1911). Stanislaw. *Evangelisches Gemeindeblatt: Organ der Evang. Kirche A. u. H. B. in Polen*, 9.

Zöckler, T. (1938). Die Evangelische Kirche Augsburgischen und Helvetischen Bekenntnisses in Polen. *Ekklesia*, 5, 147–156.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2025

Прийнято до друку 27.11.2025

CHRZEŚCJAŃSKA EDUKACJA W GALICJI PRZEZ PRYZMAT DZIAŁALNOŚCI TEODORA ZÖCLERA

Jurij Klonovskyi

<https://orcid.org/0009-0002-0495-5587>

Doktorant trzeciego (edukacyjno-naukowego) stopnia kształcenia wyższego
w zakresie specjalności 011 «Nauki o edukacji i pedagogice»
Czerniowiecki Uniwersytet Narodowy im. Jurija Fedkowycza,
ul. Kotsiubyńskiego 2, 58002, Czerniowce, Ukraina
klonovskyi.yurii@chnu.edu.ua

W artykule przedstawiono postać Teodora Zöcklera (1867-1949) jako organizatora i pedagoga szkolnictwa protestanckiego w Galicji pod koniec XIX i w pierwszej połowie XX wieku. Celem badań jest historyczno-pedagogiczna interpretacja wkładu Zöcklera w rozwój edukacji chrześcijańskiej, określenie podstawowych zasad jego koncepcji pedagogicznej oraz analiza działalności ewangelickich instytucji oświatowych w Stanisławowie (obecnie Iwano-Frankiwsk). W badaniach zastosowano metody jakościowe i ilościowe: historyczno-pedagogiczną, biograficzną, porównawczo-historyczną, hermeneutyczną analizę tekstów oraz elementy statystycznego opracowania materiałów archiwalnych.

W wyniku badań ustalono, że koncepcja pedagogiczna Zöcklera opierała się na jedności wiary, rozumu i obowiązku moralnego, a także na zasadzie wychowania poprzez pracę i służbę bliźniemu. Stworzony przez niego model edukacyjny łączył wartości humanistyczne i duchowo-etyczne, sprzyjając kształtowaniu integralnej osobowości zdolnej do samodyscypliny, odpowiedzialności i aktywności obywatelskiej. Wykazano, że Ewangelickie Gimnazjum w Stanisławowie pełniło funkcje nie tylko szkoły, lecz także ośrodka kulturalno-oświatowego, integrującego wpływy międzywyznaniowe i międzyetniczne. W konkluzji podkreślono, że dziedzictwo pedagogiczne Teodora Zöcklera stanowi istotny element rozwoju chrześcijańskiego humanizmu w edukacji galicyjskiej i zachowuje aktualność w kontekście współczesnych poszukiwań duchowo-wartościowych orientacji w polskiej i ukraińskiej edukacji.

Słowa kluczowe: edukacja chrześcijańska, Galicja, koncepcja pedagogiczna, pedagogika służby, szkolnictwo protestanckie, Teodor Zöckler, wychowanie moralne.

CHRISTIAN EDUCATION IN GALICIA THROUGH THE PRISM OF THE ACTIVITIES OF THEODOR ZÖCLER

Yurii Klonovskyi

<https://orcid.org/0009-0002-0495-5587>

PhD Student (Third Level of Higher Education,
Specialty 011 «Educational and Pedagogical Sciences»),
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
2 Kotsiubynskoho Str., 58002, Chernivtsi, Ukraine
klonovskyi.yurii@chnu.edu.ua

The article highlights the figure of Theodor Zöckler (1867-1949) as an organizer and educator of Protestant schooling in Galicia at the turn of the 19th and 20th centuries. The aim of the study is to provide a historical and pedagogical interpretation of Zöckler's contribution to the development of Christian education, to identify the fundamental principles of his pedagogical concept, and to analyze the activity of Evangelical

educational institutions in Stanislau (now Ivano-Frankivsk). The research applies both qualitative and quantitative methods: historical-pedagogical, biographical, comparative-historical, and hermeneutical analysis of texts, as well as elements of statistical processing of archival materials.

The results reveal that Zöckler's pedagogical concept was grounded in the unity of faith, reason, and moral duty, emphasizing education through work and service to one's neighbor. The educational model he introduced combined humanistic and spiritual-ethical values, fostering the formation of an integral personality capable of self-discipline, responsibility, and civic engagement. The Evangelical Gymnasium in Stanislau functioned not only as an educational institution but also as a cultural and educational center integrating interconfessional and interethnic influences. It is concluded that Theodor Zöckler's pedagogical legacy constitutes an important component of the development of Christian humanism in Galician education and remains relevant in the context of contemporary efforts to re-establish spiritual and value-based orientations in Ukrainian schooling.

Keywords: *Christian education, Galicia, moral upbringing, pedagogical concept, pedagogy of service, Protestant schooling, Theodor Zöckler.*